

ПУНКТУАЦІЙНІ ПОМИЛКИ В ТЕКСТАХ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Проаналізовано та класифіковано пунктуаційні помилки, виявлені в текстах судових рішень районного суду м. Кіровограда, а також зроблено висновки щодо можливих причин появи цих анормативів.

Ключові слова: судове рішення, пунктуаційна помилка, мовна норма.

Проанализированы и классифицированы пунктуационные ошибки, обнаруженные в текстах судебных решений районного суда г. Кироваграда, сделаны выводы о возможных причинах появления таких анормативив.

Ключевые слова: судебное решение, пунктуационная ошибка, языковая норма.

The article deals with the punctuation mistakes that were found in the texts of Kirovograd District Court's judicial decisions, the classification of such mistakes was composed and some possible causes of such mistakes were proposed.

Keywords: judicial decision, punctuation mistake, linguistic norm.

Підготовка судового рішення вимагає від автора не лише спеціальних фахових знань, але й умінь та навичок точно, лаконічно, змістовно описувати хронологію подій, достатньо повно передавати зміст чужих слів, робити логічні висновки та створювати переконливі твердження, правильно подавати перелік юридичних документів, що є суттєвими для розуміння позиції суду. Першочерговим і водночас найскладнішим завданням для посадових осіб судової влади в цьому процесі є дотримання вимоги зрозумілості [2, с. 20]. Оскільки всі судові рішення зазвичай оприлюднюються у судовому засіданні, засобах масової інформації, збірниках судових рішень, розміщують у реєстрі на офіційному веб-порталі судової влади [2, с. 19], то доступ до них має будь-який громадянин нашої держави, тобто передбачається, що такий користувач не повинен мати суттєвих труднощів у розумінні змісту рішення, незважаючи на відсутність у нього юридичної освіти.

Зрозумілість тексту забезпечується не лише доцільним добром лексичних та граматичних одиниць, але й нормативною постановкою розділових знаків. Вони виконують у письмовому

тексті функції розподілу й виділення смислових частин, словосполучень і слів, а також указують на відношення між елементами тексту, їх завершеність, емоційне забарвлення та інтонації. Саме тому порушення пунктуаційних норм сучасної української літературної мови значно ускладнює сприйняття тексту під час читання. Крім того, негативний помилковий матеріал може істотно спотворювати, переінакшувати зміст написаного, що є особливо небажаним для юридичних документів, оскільки для уточнення інформації необхідно буде звертатися до кримінальної справи. Актуальність пропонованого дослідження зумовлено також тим, що пунктуаційні недогляди часто залишають без належного редагування і вони закріплюються у свідомості авторів як нормативний варіант.

Пунктуаційні помилки досліджувалися переважно на матеріалі текстів засобів масової інформації (Т. Бондаренко, І. Мариненко, Л. Боярська, А. Яворський), письмових робіт учнів (Н. Ковальчук), тоді як тексти судових рішень поки що залишалися поза увагою науковців.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне проаналізувати вибрані з реєстру судові рішення, виявити пунктуаційні помилки в них та визначити причини появи таких аномативів, що й становить мету нашої наукової розвідки. Основні завдання висуваємо такі: визначити типові помилки в текстах судових рішень; класифікувати їх; з'ясувати причини появи зафіксованих аномативів.

Джерельною базою дослідження слугував Єдиний державний реєстр судових рішень – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України. Об'єктом дослідження було обрано чотири вироки Ленінського районного суду м. Кіровограда в кримінальних справах у сфері злочинів проти життя та здоров'я особи (крім справ, що порушують не інакше, як за скаргою потерпілого), ухвалені в період 2012–2013 років (у дужках зазначаємо реєстраційний номер кожного рішення). Предмет дослідження – пунктуаційні помилки, зафіксовані в текстах вироків (стиль оригіналів збережено. – *О. Ч.*). Використані для аналізу матеріали укладено різними суддями, що дає змогу визначити типові помилки в загальній практиці створення таких документів.

У наукових розвідках, де проаналізовано пунктуаційні помилки в текстах інших жанрів, подається така їх класифікація:

1. Помилки, пов'язані з пропущеним розділовим знаком.
2. Помилки, пов'язані із зайвим розділовим знаком.
3. Помилки, пов'язані з уживанням не того розділового знака [3, с. 109].

Загалом погоджуючись з цією класифікацією, вважаємо за необхідне деталізувати її, ураховуючи особливості досліджених правових текстів. Прізвища фігурантів справ замінено на ОСОБА 1, 2, 3 тощо без узгодження граматичних форм.

I. Помилки, пов'язані з пропущеним розділовим знаком.

1) кома між головною та підрядною частиною складного речення: *Коли побачив, що ОСОБА 3 хоче встати, він зробив назустріч йому два кроки з тим __ щоб він не вставав... (№ 30386378); Чому він наніс удар потерпілому саме в шию __ пояснити не зміг... (№ 30386378); ОСОБА 1 також сказав йому __ щоб він помив ножа від крові (№ 30313971); ОСОБА 4 зазначив, що до того __ як він покликав ОСОБА 10, він не замахувався на нього, а просто тримав молоток в руках (№ 28360132); ОСОБА 2 переліз через паркан __ який обгороджував вказане домоволодіння, звідки таємно, повторно викрав дві металеві труби (№ 30386378); 15.09.2012 року він був у бабусі __ з якою проживав батько (№ 30386378); Патрон заганяється __ коли зверху пересмикнути, але він цього не робив, після першого пострілу він не пересмикав (№ 28360132); Допитаний в судовому засіданні свідок ОСОБА 9 пояснив, що разом з ОСОБА 4 та ОСОБА 5 робили ремонт в АДРЕСА 1 __ розрахуватися повинен був ОСОБА 6 (№ 28360132). Обставинами, які пом'якшують покарання підсудного ОСОБА 6 __ є відшкодування завданої шкоди, оскільки потерпілий будь-яких претензій до нього не має (№ 28360132); Обставин, які обтяжують покарання підсудного ОСОБА 6 __ судом не встановлено (№ 28360132);*

2) розділові знаки при відокремлених членах речення:

а) обставинах, виражених дієприслівниковими зворотами: *ОСОБА 2 __ перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходився у будинку АДРЕСА 11 (№ 30386378); В ніч з 05.01.2012 року на 06.01.2012 року __ проходячи по вулиці __ вирішив викрасти курей (№ 30386378); В нічний час лютого 2012 року __ проходячи по вулиці, він побачив, що нікого не було в одному*

з дворів (№ 30386378); **Лежачи** __ він сказав **ОСОБА 2** помити ножа від крові та подати йому рушника (№ 30313971); **Взявши з даного столу у ліву руку кухонний ніж, умисно докладаючи значного зусилля** __ наніс **ОСОБА 1** один удар кухонним ножем в ділянку правої половини грудної клітини (№ 30313971); **Повернувшись** __ він провів його з кухні до ліжка, де поклав на диван (№ 30313971);

б) означеннях, виражених дієприкметниковим зворотом: **На светрі, вилученому з приміщення будинку по АДРЕСА 2** __ знайдена кров людини (№ 30313971); ...показаннями __ **наданими в суді** __ свідків **ОСОБА 10, ОСОБА 13, ОСОБА 15, ОСОБА 17, ОСОБА 18**, які є послідовними як на досудовому слідстві, так і в судовому засіданні (№ 27822831);

3) вставних словах: **Вказав, що нажав на спусковий гачок один раз, пістолет** __ **мабуть** __ власник споряджав ... (№ 28360132);

4) при порівнянні: **Просила надати магнітно-резонансну томографію, це буде об'єктивніше** __ **ніж огляд самого потерпілого** (№ 28360132).

Як бачимо, типовими пунктуаційними порушеннями в межах цієї групи є відсутність розділових знаків між підрядною та головною частинами в складних реченнях. Найчастішими проявами такого анормативу є відсутність коми в реченні з підрядними означальними. Здебільшого укладачі пропускали кому перед сполучним словом **який(-а, -і)**. Іншим типовим порушенням є відсутність розділових знаків при відокремлених обставинах, виражених дієприслівниковими зворотами. У таких реченнях відсутні коми або лише з одного боку, або з обох одночасно.

Причиною порушень у цій групі, на нашу думку, є недостатній рівень володіння пунктуаційними нормами української літературної мови.

II. Помилки, пов'язані із зайвим розділовим знаком.

1) кома при безпідставному розумінні уточнення: **Під час суперечки** __ **приблизно о 13 год. 00 хв.** він підвівся з-за столу (№ 30313971); **Крім цього, в кінці лютого 2012 року** __ **у нічний час, точної дати та часу слідством не встановлено** (№ 30386378); **В той день** __ **приблизно о 20.00 год.** від працівників міліції дізналися про вбивство батька (№ 27822831); **за відсутності МРТ**

та медично-криміналістичної експертизи светра **„** висновок не можна вважати категоричним (№ 28360132); *По дорозі додому придбали пляшку горілки* **„** ємністю 0,5 л. (№ 30313971); *ОСОБА 2* **„** шляхом пошкодження віконної рами проник до вказаного будинку (№ 30386378); *ОСОБА 6 розмовляв з ОСОБА 9 в коридорі* **„** на підвищених тонах; *Під час розмови з потерпілим* **„** з під'їзду № 5 зазначеного будинку вийшов чоловік (№ 28360132); *Побачила, що між першим і другим поверхом в крові лежить ОСОБА 5* **„** без ознак життя (№ 27822831); *В цей же день* **„** приблизно о 16.00 год. дізнався від товаришів про вбивство ОСОБА 5 (№ 27822831);

2) коми, що не мають граматичного пояснення: *Побачив на території вказаного домоволодіння* **„** дві металеві труби та одну двосекційну чавуну батарею... (№ 30386378); *Експертизу не проводили, тому* **„** що потерпілий відмовився від проведення МРТ (№ 28360132); *Пізніше* **„** вийшла в під'їзд (№ 27822831); *Одного дня* **„** ОСОБА 5 запропонував йому піти разом до квартири (№ 27822831); *Після нарізки лимону* **„** ОСОБА 1 залишив ніж на столі (№ 30313971); *Однак* **„** пізніше зі слів співробітниці їй стало відомо, що ОСОБА 5 вбили біля його будинку (№ 27822831); *Строк відбування покарання обчислювати з дня затримання, тобто* **„** з 08.09.2010 року (№ 27822831); *На час скоєння злочину* **„** працював дільничним інспектором (№ 28360132);

3) кома перед однорідним членом речення, що приєднується одиничним єднальним сполучником: *Потім зірвав навісний замок* **„** і проник у гараж (№ 30386378); *В цей момент ОСОБА 4 вступив із ним з власної ініціативи в сварку* **„** та сказав, що він його не наймав на роботу **„** та не має до нього ніякого відношення (№ 28360132); *Потім комусь зателефонував* **„** та сказав **піднятись** (№ 28360132).

Виявлені порушення пунктуаційних норм, пов'язані із зайвим розділовим знаком, представлено в текстах вироків кількісно неоднаково. Найчастіше укладачі помиляються, відокремлюючи другорядні члени речення, що в усному мовленні часто виділяються інтонаційно. Особливо це помітно в тих випадках, де йдеться про хронологію, часові межі подій, які автори тексту намагаються подати як надважливе уточнення. Рідше трапляються

пунктуаційні помилки, які, на наш погляд, можуть бути результатом постановки розділових знаків навмання. Також імовірно, що такі помилки не мають логічного пояснення, оскільки є технічними огріхами.

III. Помилки, пов'язані з уживанням іншого розділового знака: *Пістолет ПМР_, вогнепальна зброя травматичної дії (№ 28360132)*. Замість коми потрібно вжити тире.

IV. Помилки, пов'язані з неправильним місцем розташування розділового знака. Зафіксовано такі приклади: *ОСОБА 2 проник на вищезазначене подвір'я__ з якого_, таємно, повторно викрав три каністри по 20 л. кожна (№ 30386378); Він погодився, після чого ОСОБА 5 сказав, що зателефонує через 10–15 хв.__ однак_, ОСОБА 5 так і не зателефонував (№ 27822831)*. Укладачі механічно поставили розділовий знак у тому місці, яке виділили інтонаційно.

IV. Синкретичні помилки. Поняття синкретичної помилки обґрунтоване в дисертаційній роботі Т. Бондаренко [1]. Дослідниця визначає їх як аномативи, що синтезують в одній ненормативній одиниці ознаки порушення різних мовних норм [1, с. 5]. Прикладом можуть слугувати лексико-морфологічні, лексико-синтаксичні та інші порушення. Ми ж використаємо це поняття у дещо вужчому розумінні – на позначення різного виду пунктуаційних помилок, що поєднуються в одному реченні, на зразок: пропущений розділовий знак + зайвий розділовий знак, пропущений розділовий знак + інший розділовий знак в конкретному випадку тощо.

1. Пропущений розділовий знак і зайвий: *... ОСОБА 2 __ діючи умисно, наніс ОСОБА 3 удар в область шиї ліворуч, спричинивши останньому_, тілесні ушкодження (№ 30386378); Все __ що відбувалось __ бачила його подруга ОСОБА 8_, і ОСОБА 11, який зайшов у будинок __ коли він бився з потерпілим (№ 30386378); Пістолет він дістав у ОСОБА 10 із-за пояса_, правою рукою, вистрелив на відстані 1 м 10 см, можливо __ трохи більше (№ 28360132); Вважає, що по дорозі до ЖЕКу_, чоловік зайшов до квартири, де жив ОСОБА 3 __ і вчинив його вбивство (№ 27822831)*.

2. Зайвий та інший розділовий знак замість необхідного: *...висновком судово-балістичної експертизи № 160 від 16.09.2010*

року, згідно якого 15 патронів, вилучених 08.09.2010р. __, під час особистого догляду ОСОБА 3 – є боєприпасами (№ 27822831).

Виникнення таких пунктуаційних помилок пояснюється одночасно кількома причинами: відсутністю ґрунтовних знань синтаксису української мови, постановкою розділових знаків навмання, нерозумінням смислових відношень між складовими речень.

Отже, у текстах судових рішень виявлено п'ять основних типів пунктуаційних помилок, з-поміж яких найчастіше трапляються порушення, пов'язані з відсутністю розділового знака або наявністю непотрібного. Автори вироків помиляються здебільшого, виокремлюючи другорядні члени речення. Потрібно зазначити, що приклади із зайвим відокремленням кількісно переважають. Також типовим порушенням є відсутність коми між головною та підрядною частиною складного речення. Поодинокими є аномативи, пов'язані з неправильним місцем розташування розділового знака, та вживанням іншого розділового знака.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. **Бондаренко Т. Г.** Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Т. Г. Бондаренко. – К., 2003. – 18 с.
2. **Куйбіда Р.** Посібник із написання судових рішень / Р. Куйбіда, О. Сироїд. – К.: Дрім Арт, 2013. – 224 с.
3. **Мариненко І. О.** Види граматичних і пунктуаційних помилок на сторінках журналу «Український тиждень» / І. О. Мариненко // Стиль і текст: наук. зб. / за ред. В. В. Різуна. – К., 2011. – Вип. 12. – С. 104–114.

Надійшла до редколегії 07.03.2014